

מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות
szold@szold.org.il • www.szold.org.il

הבנת תפקודים מוחיים וקידומם בשירות הלמידה והחינוך

**על הגישה הנוירו-התפתחותית-תפקודית
ככלי להתמודדות עם הקושי במעשה החינוכי**

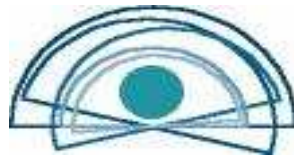
יום ראשון, י"ח בשבט תשע"א, 23 בינואר 2011
מכון הנרייטה סאלד, רחוב קולומביה 9, קריית מנחם, ירושלים

התנסויות תפקודיות להתפתחות מיטבית של התלמיד במערכת החינוך

על הגישה הנוירו-התפתחותית-תפקודית (NDFA)
ככלי להתמודדות עם הקושי במעשה החינוכי

רמי כץ – פסיכולוג התפתחותי בכיר,
מנהל כישורי למידה – המרכז לקידום תפקודים

office@kishurei-lemida.com

קידום כישורי למידה

התפתחותית תפקודית

והתנהגות בגישה הנוירה

צלחת

מסתובבת

מז ומסיבולרית

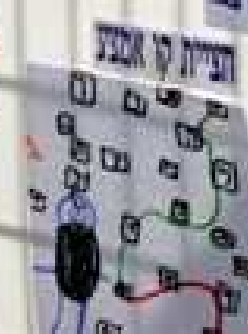
הצלבה

קדירות

הפרדת תועה

תפית קו אמצע

שיורי משקל

תדעית מנע

תדעית מנע

תדעית מנע

מה על הפרק?

א. רקע: פדגוגיה, מוח ותהליכים התפתחותיים

ב. הבעיה וסיבותיה האפשריות

ג. כיוונים לפתרון

ד. גורמים מעכבי פתרון

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

א. רקע:

פדגוגיה, מוח ותהליכים התפתחותיים

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

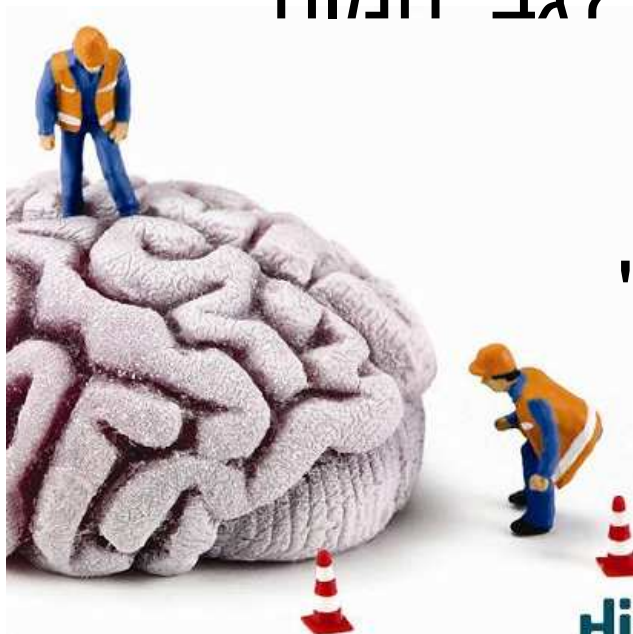
2. ההתקשרות

3. החיברות

הפדגוגיה שקדה רבות על ה"מה" ללמד
את הילד, כדי להביאו להיות בוגר ראוי
ותורם בחברה.

לנוכח הקשיים הגדלים במעשה החינוכי,
ולאור התובנות המתרבות לגבי המוח
המתפתח –

גדל הצורך שהפדגוגיה
תתייחס מחדש אל ה"איך"
להשיג את יעדיה.

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

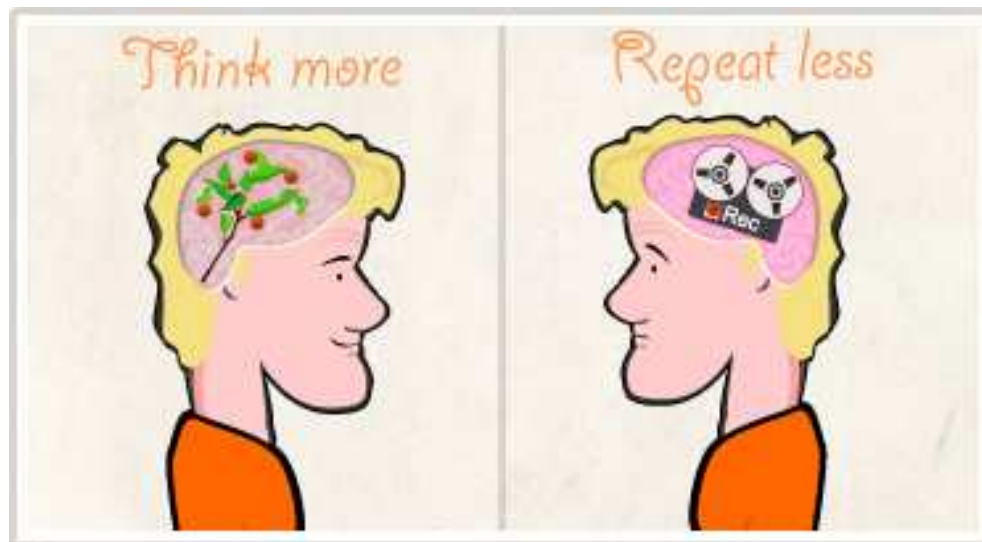
ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

האם ניתן לסייע למערכת-החינוך
ע"י הבנת היבטים הקשורים לתנאים
בהם מתפתח מוחו של הילד?

© All right reserved Asaf kidroni 2009

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

אחד ההיבטים החשובים בבסיס יכולתנו
הטבעית ללמוד – הוא הפלסטיות של המוח.

התורשה שלנו מציידת אותנו במוח פלסטי,
כלומר בעל יכולת גמישה להשתנות מבנית
ותפקודית על בסיס ההתנסויות בסביבה.

חקר הפלסטיות:
על עכברים וכלבלבים

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

בפלסטיות המוחית – גלום לפיכך סיכוי עצום:
בתנאים של **התנסות** מועילה בסביבה (שצריכה
להתבצע בתנאים טובים של קשב, עוררות
ומוטיבציה חיובית) – היא מאפשרת למידה
רבה ופיתוח מפה מוחית חדשה;

אך בפלסטיות המוחית יש גם
סיכון רב:

בתנאים של **חסך בהתנסות**
חשובה בסביבה –

מפות מוחיות עלולות להתנוון.

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

נדבר על שלושה תהליכים, החשובים למחנכים
ולכל מי שעוסק בילדים ובהתפתחותם.

לכל השלושה יסודות מוחיים מורכבים, אך
התממשותם מותנית ב**התנסויות** סביבתיות:

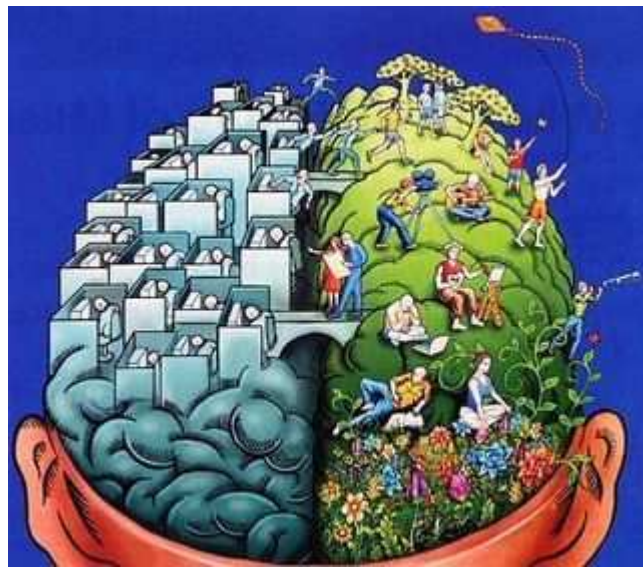
1. השגת הכשירות – (COMPETENCE)

2. ההתקשרות –

(ATTACHMENT)

3. החיברות –

(SOCIALIZATION)

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

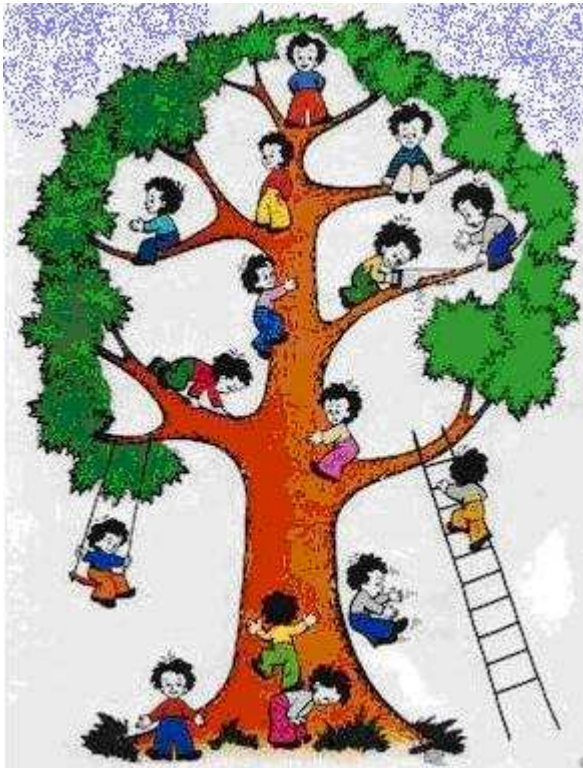
ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

1. השגת כשירות – (COMPETENCE):
ילדים נוטים מטבעם המורש ללמוד על
העולם ועל עצמם, ולהכשיר את עצמם
לחיים כבוגרים – דרך פעילות התנסותית
טבעית, הגורמת להם הנאה, ומכונה
משחק.

התנאי הסביבתי
להתממשות בניית
הכישורים – קיום
הזדמנויות
להתנסויות
מגוונות.

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

3. החיברות

2. התקשרות – (ATTACHMENT):
ילדים נוטים מטבעם המורש ליצור קשר של
קרבה ואהבה כלפי האנשים הקבועים
בסביבתם, המשפיעים עליהם חום ומגע
חיובי. ההתקשרות היא הבסיס לאמון הבין-
אישי ולחברתיות המתפתחת.

התנאי הסביבתי להתממשות
קשר חיובי וידידותיות – קיום
גישה אוהדת, עם מגע חיובי,
המקרינה חום ובטחון.

א. מערכת
החינוך
בהתמודדות

ב. הפלסטיות
של המוח

ג. התהליכים
ההתפתחותיים:

1. השגת-
הכשירות

2. ההתקשרות

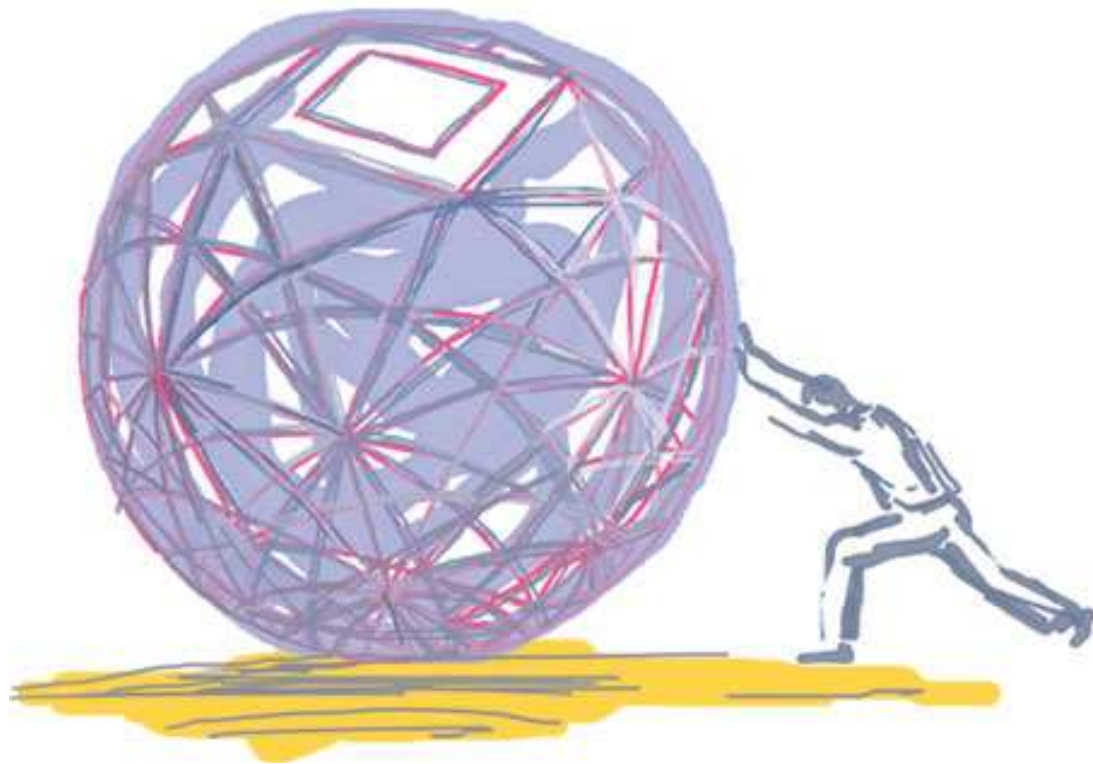
3. החיברות

3. חיברות – (SOCIALIZATION):
ילדים מצוידים בתורשתם ביכולת מוחית,
המבשילה במהלך ההתפתחות, לעכב ולרסן
התנהגויות-יצריות ולדחות סיפוקים.
עכבה וריסון אלה מאפשרים את החיים
החברתיים-קהילתיים הטבעיים לאדם.

התנאי הסביבתי להתממשות
עכבה וריסון אלה וללמידת
הנורמות החברתיות (השונות
בכל חברה) – קיום תהליכים
של הפנמת סמכות וקבלת
ההיררכיה בתוך המשפחה,
והתנסות בקבלת גבולות ובלמידת
כללים-חברתיים.

ב. הסיבות הסביבתיות לקושי

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

**א. השינויים שחלו בעולם המודרני –
מזווית הראיה של הילד המתפתח**

**א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד**

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיבורות

**ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך**

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיבורות

1. בתחום הכשירות – ילדים פוגשים

פחות התנסויות:

היעלמות השכונה וצמצום פעילויות

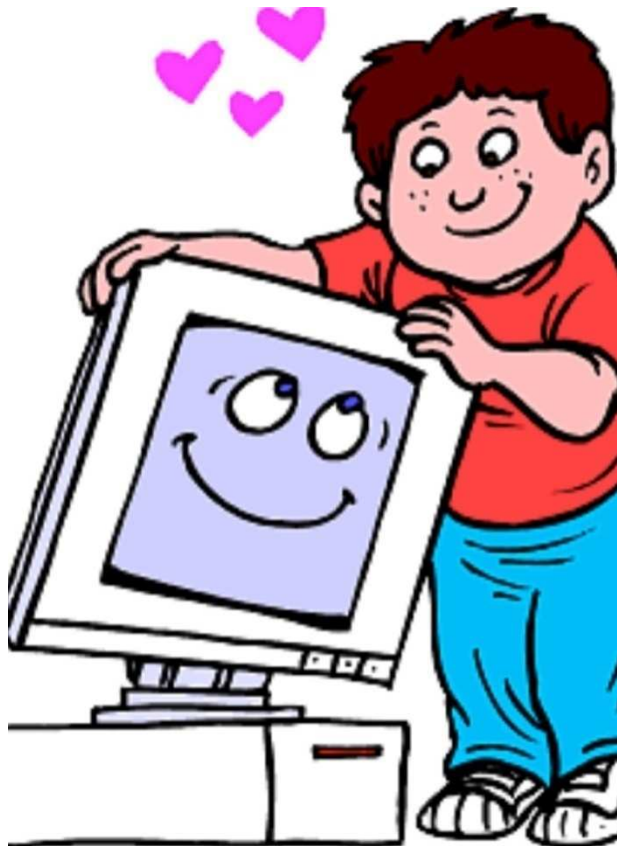
המשחק;

הופעת הצגים

והשפעתם על

העוררות המוחית

ועל הקשב החזותי.

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

2. בתחום ההתקשרות – התמעטות

ונסיגת ההורות, פגיעה בהתקשרות

הראשונית, צמצום הזמן המשותף להורים

וילדיהם.

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
הקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

3. בתחום החיברות – שינוי בתפקידי

ההורים ובתפקודם, הצטמקות הסמכות
ההורית והפגיעה בהירארכיה במשפחה.

וגם: חשיפה למודלים
של אלימות בתקשורת,
בסרטי הילדים ב-TV
ובמשחקי המחשב.

**ב. תוצאות השינויים בהתנסויות הילדים –
בסיס לקושי במעשה החינוכי**

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

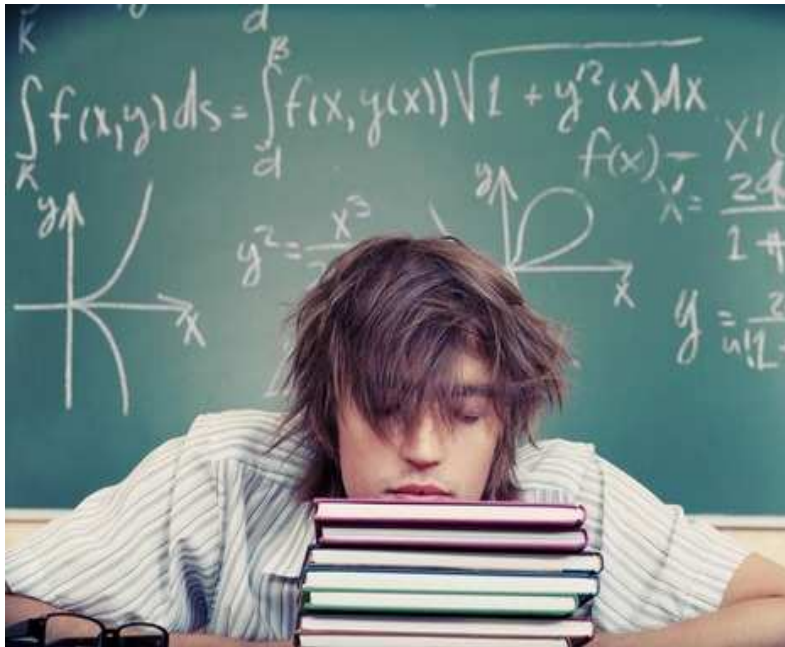
1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

שינויי ההתנסות משפיעים גם על 7 תחומי תפקוד ויכולת (שיש ביניהם קשר), שביה"ס מצפה שיהיו יעילים אצל כל ילד:

1. עניין ועוררות מוחית שיאפשרו את הלמידה בכיתה (שלא יהיה משועמם וחסר-מוטיבציה)

2. שקט מוטורי (שלא יהיה היפראקטיבי)

3. יציבה וטונוס-שרירים יעילים לנדרש בעבודת ביה"ס – בכתיבה למשל (שלא יהיה "עצלן")

4. הקשבה-שמיעתית

יעילה לאורך די זמן (שלא יהיה מנותק ואסטרונאוט)

5. כשירות-תפקודית מספקת (מדרג נרחב של תפקודים בסיסיים) ללימודי קריאה, כתיבה וחשבון (שלא יהיה דיסלקטי, דיסגרפי ודיסקלקולי)

א. שינויים שחלו בעולם המודרני – ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות השינויים – והקושי בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ההשפעה על 7 תחומי תפקוד ויכולת :

6. נינוחות חברתית וביטחון בין-אישי יעילים ומספקים בתוך חברת הכיתה הצפופה (שלא יהיה בעייתי ותוקפני חברתית)

7. משמעת וגבולות (שלא יהיה בעייתי התנהגותית)

אי-יעילות או ליקוי בכל אחד מן התחומים האלה

יגרום לקשיי הסתגלות והתאמה של הילד לביה"ס

ולכך השלכות טראומטיות על כל התנסותו הבית-ספרית

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
הקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

1. בתחום הכשירות –

חסכים בהתנסויות מגבילים התפתחות של תחומים
מוחיים, ופוגעים בבניית תפקודים בסיסיים נדרשים:

נפגעים תנאי הסף החיוניים למפגש הלימודי וה חברתי
בכיתות, בתחומים של:

• עניין ועוררות מוחית שיאפשרו את הלמידה בכיתה;

עוד נפגעים בתחום הכשירות –

- יציבה וטונוס שרירים יעילים לנדרש בעבודת ביה"ס – כתיבה;
- הקשבה-שמיעתית יעילה לאורך די זמן;
- כשירות-תפקודית מספקת (מערכת תפקודים בסיסיים) ללימודי קריאה, כתיבה וחשבון.

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

2. בתחום ההתקשרות –

נפגעת הנינוחות-החברתית והביטחון
הבין-אישי בתוך חברת הכיתה הצפופה;
יש עלייה באי-אמון ובחשדנות, יותר ניכור
ומתח, ותוקפנות הגנתית.

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

א. שינויים
שחלו בעולם
המודרני –
ממבט הילד

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ב. תוצאות
השינויים –
והקושי
בחינוך

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

3. בתחום החיברות –

חוסר משמעת, חוסר גבולות: החלשת

הבלמים להתנהגויות יצריות, אלימות;

הפחתת יכולת מערכת-החינוך ללמד על

בסיס של סמכותיות.

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

ג. כיוונים לפתרון

מה חשוב ביותר לעשות?

א. העקרון הקהילתי –

הבעיה נרחבת – ויש להגיע אל כלל הילדים:
אל מערכת-החינוך מגיעים כמעט כל הילדים,
לשעות רבות מדי יום ביומו, שנה אחר שנה.

- לפיכך היעד הוא כלל מחנכי מערכת-החינוך,
שצריך להנחותם לבנות בגנים ובבתי-הספר
סביבות התנסות מפתחות תפקודיים.

א. העיקרון הקהילתי

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

א. העיקרון הקהילתי

א. העקרון הקהילתי –

- יעד נוסף הוא הכנסת ההורים לתהליך –
מגמה לפיתוח ביה"ס והגן כמרכזים קהילתיים
לידע פדגוגי והתפתחותי להורים.

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

הורים וילדיהם
בהתנסויות בגן

הורים עם ילדיהם
בגן
בפעילויות של
התנסות בחושי
הטעם והריח

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

ב. כיוונים אפשריים לפתרון בתחומי ההתפתחות:

1. בתחום הכשירות –

לימוד ההתנסויות הנדרשות לבניית תפקודים,

יישומן של התנסויות אלה בתחומי הכיתה,

ושילובן עם תכנית

הלימודים.

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

דוגמאות מתחום הכשירות – להתמודדות עם
בעיית חוסר העוררות וחוסר העניין: גיוון ותנועה.

גיוון: הפעילויות הלימודיות נעשות בעושר יצירתי
של גרסאות שונות ומגוונות

לימוד
חשבון

א. העיקרון הקהילתי

עוד דוגמאות להתמודדות עם בעיית חוסר העוררות וחוסר העניין:
הגיוון רב-חושי: הגיוון מופנה לחושים רבים –
לא רק ראייה ושמיעה מופעלות:

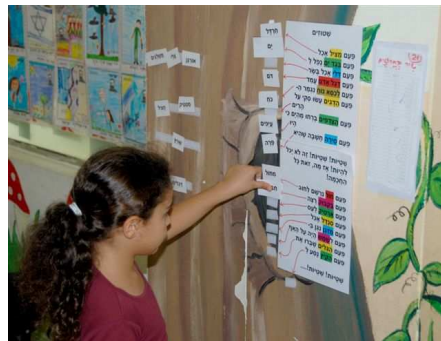
ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב

והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

גם תחושות התנועה והגוף – התח' הוסיבולרית
והתח' הפרופריוצפטיבית – מופעלות עם הרבה
תנועה ושינויי מנח גוף: יושבים, עומדים,
שוכבים.

עוד דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות הגיוון וריבוי-חושים:
תחושת המגע – ע"פ הגוף, בכפות הרגליים והידיים

ותחושות הריח והטעם

**א. העיקרון
הקהילתי**

**ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:**

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

**ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים**

עוד דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות הגיוון וריבוי-חושים:

תוך כדי הגיוון – הפעילויות השונות מפעילות, מחזקות
ומסייעות בבניית תפקודים חשובים רבים,
והכל תוך חווית משחק אצל הילדים. למשל:

- שיפור טונוס השרירים וחיזוק חגורת כתפיים

**א. העיקרון
הקהילתי**

**ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:**

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

**ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים**

א. העיקרון הקהילתי

- עוד דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות הגיוון וריבוי-חושים:
אימון וחיזוק כפות הידיים במגע ובהפעלה

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

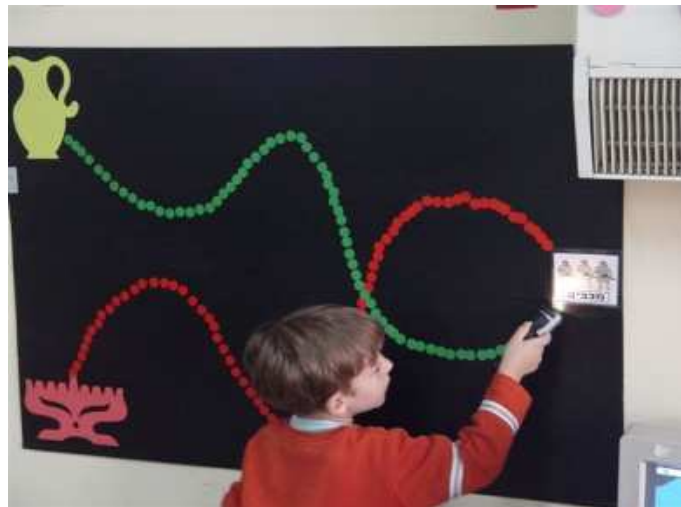

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

עוד דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות הגיוון וריבוי-חושים:

• אימוני מעקבים של העיניים

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

• אימוני קואורדינציה, שיווי-משקל, הצלבה
וחציית קו-האמצע

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

עוד דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות הגיוון וריבוי-חושים:

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

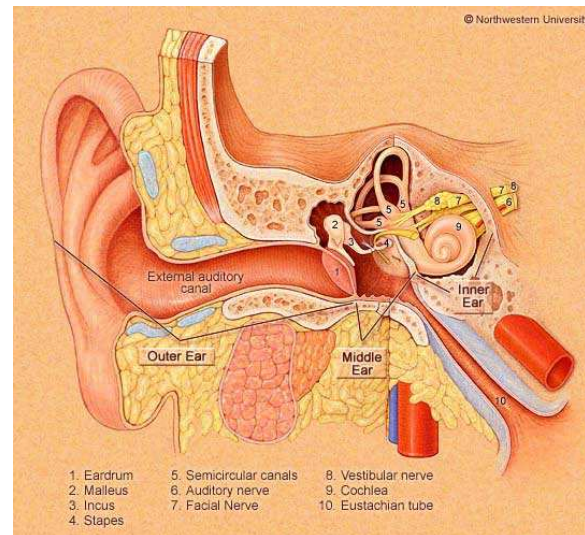
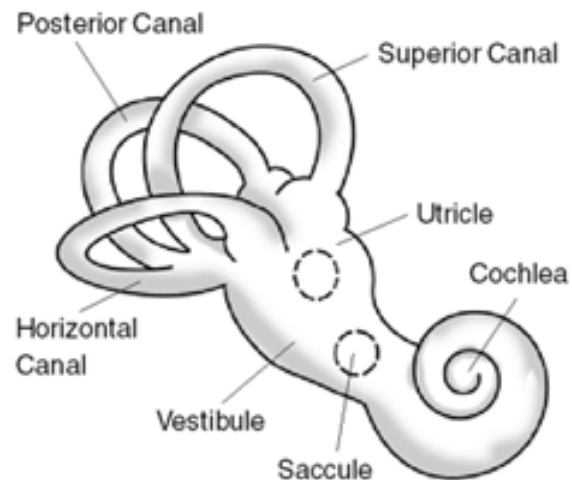
ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

אינדיבידואציה: ההזדמנויות המגוונות פוגשות את
הילדים השונים מאד זה מזה ביכולותיהם ותפקודיהם
במקום בו הם נמצאים, ומקדמות כל אחד על-פי צרכיו.

**דוגמאות מתחום הכשירות: להתמודדות עם
בעיית חוסר העוררות וחוסר העניין:**

**תנועה ועוררות:
הפעלות הוסיטבולריות המעוררות**

הגננות והמורות לומדות על המערכת הוסיטבולרית,
המבנה שלה, תפקידי התחושה הוסיטבולרית,
השפעתה על תפקודים חשובים, ועל הפעלות
התנועה השונות בכל המישורים.

**א. העיקרון
הקהילתי**

**ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:**

**1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות**

**ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים**

דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות התנועה: ההפעלות הוסיטבולריות המעוררות

א. העיקרון הקהילתי

הגננות והמורות לומדות על התחושה הוסיטבולרית, על
השפעתה על הקשב השמיעתי, על הראיה ותנועות העיניים,
על הטונוס והקואורדינציה, ובעיקר על העוררות.
לכן משולבות הפעלות וסיטבולריות רבות בכל תהליכי
הלמידה.

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

א. העיקרון הקהילתי

דוגמאות להתמודדות עם חוסר העוררות והעניין –
באמצעות התנועה: ההפעלות הוסיטבולריות המעוררות

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

דוגמא קונקרטית: הכנסת טרמפולינה לכיתה

כללים וחוקים, עקרון ההמצאות התמידית בשטח, היתרונות

1. כשירות

2. התקשרות

3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

דוגמאות מתחום הכשירות – להתמודדות עם בעיית אי-שקט מוטורי:

המורות והגננות לומדות להכיר ולהבין את המנגנון
המפעיל את אי-השקט המוטורי (היפראקטיביות):

ויסות-תחושת בלתי-תקין של תחושות התנועה –
התח' הוסטיבולרית והתח' הפרופריוצפטיבית

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

דוגמאות להתמודדות עם בעיית אי-שקט מוטורי –
באמצעות הפעלות וסטיבולריות ופרופריוצפטיביות

א. העיקרון הקהילתי

לילדים רבים קשה לשמור על שקט-מוטורי סביר, והם
מכונים היפראקטיביים.

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

בעייתם האמיתית אינה תנועתיותם, אלא החסר בתחושת
שריריהם ומפרקיהם (התח' הפרופריוצפטיבית) ו/או החסר
בתחושת התנועה באמצעות החוש הוּסטיבולרי שלהם.

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

תנועתם – היא הפתרון לבעיה התחושתית שלהם.

לכן יש להתייחס לא להתנהגותם – אלא לשיפור תחושתם.

ע"י חשיפת הילד להתנסויות המסייעות
לשיפור הקשב כלפי תחושות התנועה –
הוא יחוש את גופו ביתר יעילות, ותנועתו
תירגע.

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

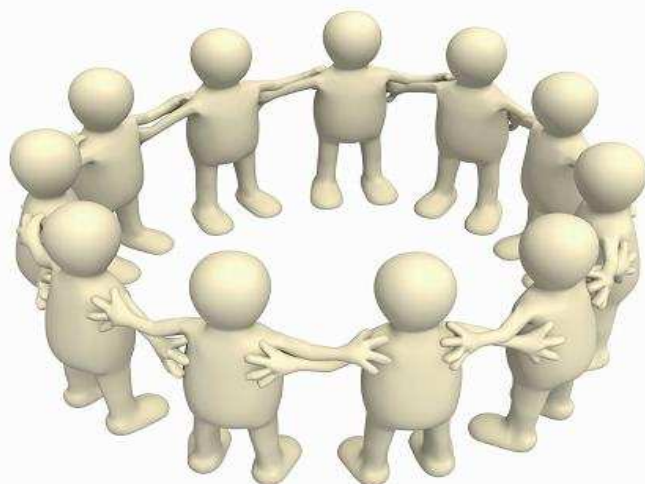
1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

2. בתחום ההתקשרות –

התייחסות בכיתה לקבלה, להקניית ביטחון
ולקשר חם, תוך עידוד מגעיות חיובית,
ידידותית ומתחשבת – המבוססת על כבוד,
ונשענת על הבנת השונות בין אנשים;

(כולל הבנה וקבלה של השוני בתחום התחושות של

הזולת, ובעיקר תחושת
המגע שלו).

דוגמאות מתחום ההתקשרות – להתמודדות עם
בעיית הקושי בקבלה והכלה של תלמידים והתנהגויותיהם

אנשי החינוך לומדים את עיקרון "מפתח הזהב":

כל עולמנו כולל גופנו נתפסים על-ידינו באמצעות החושים
בלבד. לפיכך אם מישהו הנמצא לידי, באותו מקום
ובאותה עת, וחש שונה ממני – עולמו שונה מעולמי,
ולכן תגובותיו, התנהגותו, שונה משלי. אם אבין טוב
יותר כיצד הוא חש – אבין טוב יותר את פשר
התנהגותו ותגובותיו.

בעזרת עיקרון זה קל יותר למחנכים להבין התנהגויות
מגוונות מאד של תלמידיהם, וקל להם יותר לקבלם,
מתוך אמפתי-

א. העיקרון
הקהילתי

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

המגע
המלבב

א. העיקרון הקהילתי

דוגמאות מתחום ההתקשרות – להתמודדות עם הבעיה של אי-נינוחות חברתית, אי-ביטחון בין-אישי ותוקפנות הגנתית

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

המורות והגננות לומדות להכיר ולהבין את הקשר ההדוק שבין מגע-חיובי (מגע מלבב) לבין התפתחות החברתיות.

הן לומדות את חשיבות המגע החיובי המתאים לגיל, ומותאם לנורמה התרבותית.

הן לומדות להכיר גם סיבות להסתייגות ממגע בקרב הילדים, ובמיוחד לומדות להבחין ברגישות-יתר מגעית, המשפיעה קשות על ההתפתחות החברתית.

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

א. העיקרון הקהילתי

דוגמאות מתחום ההתקשרות – להתמודדות עם הבעיה של אי-נינוחות חברתית, אי-ביטחון בין-אישי ותוקפנות הגנתית

פעילויות רבות מוכנסות כדי לאמן את הילדים בתחושת-המגע:

ארגזי תחושה, שטיחי תחושה, התנסויות עם מרקמים שונים ומשחקי מגע עם ילדים אחרים.

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

**א. העיקרון
הקהילתי**

**ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:**

- 1. כשירות**
- 2. התקשרות**
- 3. חיברות**

**ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים**

3. בתחום החיברות –

יצירת כללים וגבולות ברורים;

לימוד קונקרטי של זכויות וחובות בקשר הבין-אישי;

כיבוד מושג התור;

אבחנה בין סוגים שונים של תגובה תוקפנית – ומענה
שונה המותאם לכל סוג.

צמצום התנגדויות ע"י הגברת העניין בנלמד (לימוד
בכייף), והכנסת הקשר החם לכיתה כאמור לעיל.

דוגמאות בתחום החיברות:

לימוד קונקרטי של זכויות וחובות בקשר הבין-אישי:

זו פעילות חשובה לטיפול ידידותיות ולהפחתת אלימות ותוקפנות בין-אישית:

המחנכת נוגעת בילד עם אביזרים ומרקמים שונים, ושואלת אותו: זה נעים לך או לא נעים לך?

הילד לומד לזהות מרקמים שונים, ולומד לומר "לא!" לאלו שאינם נעימים לו.

**א. העיקרון
הקהילתי**

**ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:**

**1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות**

**ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים**

א. העיקרון הקהילתי

ב. כיוונים לפתרון בתחום:

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

לימוד קונקרטי של זכויות וחובות בקשר הבין-אישי (המשך):

אחר-כך שני ילדים מבצעים אותה התנסות, איש עם רעהו, תחילה בהשגחת המחנכת, ושואלים זה את זה האם מגע זה או אחר נעים או לא.

כל ילד לומד להיות ער לזכותו על גופו, ובאותה עת מכבד את תחושותיו ורצונו של האחר, ואת זכותו על גופו שלו. הוא לומד בדרך קונקרטית את זכותו לכבוד, ואת חובתו לכבד.

באותה עת הוא לומד את עיקרון מפתח הזהב: שאנשים שונים עשויים לחוש שונה מכפי שהוא חש.

א. העיקרון
הקהילתי

דוגמאות בתחום החיברות:

ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:

אבחנה בין סוגים שונים של התנהגות תוקפנית
– ומענה שונה, המותאם לכל סוג.

1. כשירות
2. התקשרות
3. חיברות

ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים

**א. העיקרון
הקהילתי**

**ב. כיוונים
לפתרון
בתחום:**

- 1. כשירות**
- 2. התקשרות**
- 3. חיברות**

**ג. שילוב
והכלה של
בעלי צרכים
מיוחדים**

ג. שילוב והכלה של בעלי צרכים מיוחדים

מאחר ומתבוננים בכל הילדים, ומאמנים את כולם במגוון רחב של התנסויות – אפשר לאתר קשיים רבים של ילדים, שהם בעלי צרכים מיוחדים – ולתרגלם במינון גבוה יותר באותן התנסויות-יסוד בהן מתנסים כל הילדים. כך ניתן לסייע להם להתגבר על קשייהם, בתוך כיתותיהם, וללא סטיגמה.

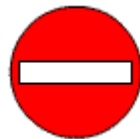
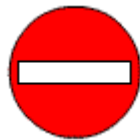
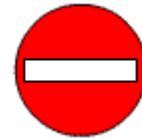
ד. גורמי סיכון המעכבים פתרונות

כללי

1. כשירות

2. התקשרות

3. חיברות

הסיכונים בדרכם של הפתרונות

כללי:

אי-הערכה מספקת, אצל פרנסי החינוך, כלפי
הקשר שהוכח במחקרים שבין התפתחות
תפקודי היסוד בילד ובין יעדי הפדגוגיה –

ומכאן: אי-הקצאת
משאבים מספיקים,
וצמצום הפניות של
המחנכים ללימוד הנושא.

(זוהי הסכנה בניסיון לבנות פנטהאוס מבלי לתת הדעת למסד).

כללי

1. כשירות

2. התקשרות

3. חיברות

1. בתחום הכשירות –

התגוננות המערכת מסכנת תביעות, ושמירת

בטיחות מופרזת וכוללת באמצעות

קציני הבטיחות –

מצמצמות באופן גורף

הזדמנויות להתנסויות

ולמידות חשובות של ילדים.

למשל בחצרות הגנים ובתיה"ס: היעלמות חצר הגרוטאות, הנדנדות,

המגלשות, הסולמת, ארגז-החול, ולאחרונה – איסור על הקפצית

(טרמפולינה).

כללי

1. כשירות

2. התקשרות

3. חיברות

כללי

1. כשירות

2. התקשרות

3. חיברות

2. בתחום ההתקשרות –

הסתייגות, חרדה והתרחקות גוברות אצל אנשי חינוך ממגעיות חיובית בילדים.

בארץ קיימת התקרבות הדרגתית למצב השורר בארה"ב – NO TOUCH MANDATE

איסור על המגע ההדדי בין הילדים – כפתרון לבעיית האלימות.

כללי

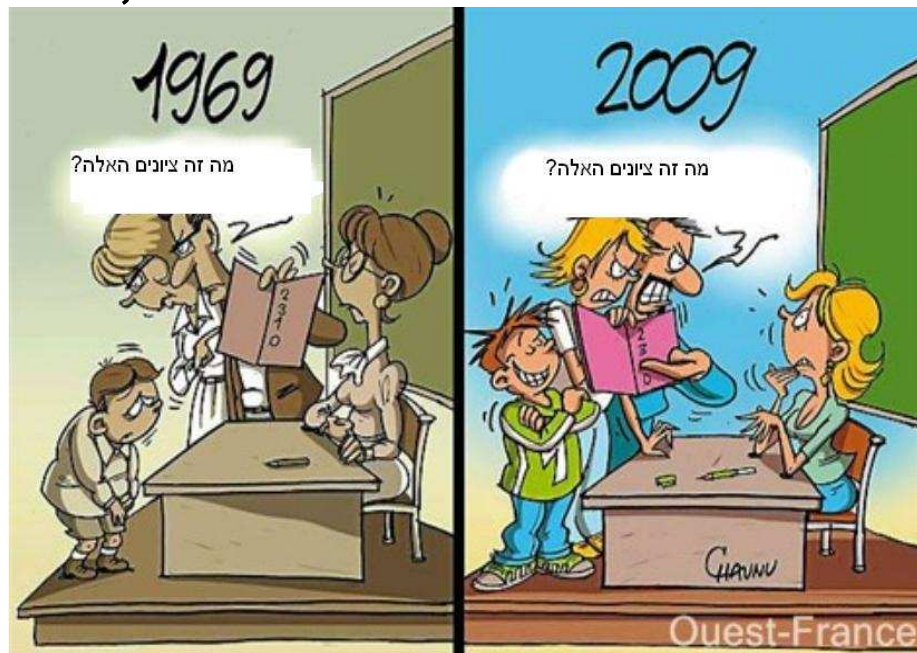
1. כשירות

2. התקשרות

3. חיברות

3. בתחום החיברות –

העדר תמיכה הורית, קהילתית, ומשפטית בנושא
עמידה ברורה בעניין הגבולות במערכת-החינוך,
גיבוי הורי להתנהגויות לא-הולמות של הילדים,

וכן נורמה רווחת
בקרב הורים
כיום, של עידוד
תוקפנות-הגנתית:
"הרבץ כדי להתגונן".

תודה

על ההקשבה!

